

Estela Banov

TISKANI I RUKOPISNI ZAPISI USMENE KNJIŽEVNOSTI I ETNOGRAFSKE GRAĐE STJEPANA ŽIŽE

Dr. sc. Estela Banov, red. prof.
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za kroatistiku
estela.banov@uniri.hr

Studija prikazuje rad Stjepana Žiže (1851. – 1913.) na sabiranju, objavljivanju, očuvanju i popularizaciji usmene književnosti i tradicijske kulture na području Istre i na Kvarnerskim otocima, a osobito u Rovinjskom Selu u kojem je proveo veći dio života radeći kao učitelj, narodni preporoditelj i sakupljač narodne baštine. Iako se dugi niz godina bavio bilježenjem usmene književnosti (pjesama, pripovijedaka, poslovice i zagonetaka) te etnografske građe, Stjepan Žiža nije dovoljno poznat kao istraživač i zapisivač tradicijske kulture. Njegova je rukopisna zbirka ipak, tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća, imala relativno široku recepciju u književnim radovima Viktora Cara Emina, Vladimira Nazora i etnomuzikološkim raspravama Ivana Matetića Ronjgova. U knjizi *Istarske narodne pjesme* tiskanoj u Opatiji 1924. objavljen je samo dio zapisanih pjesama, a u razdoblju od 1912. do 1949. u *Zborniku za narodni život i običaje* nekoliko pripovjedaka, kraćih etnografskih zapisa o vjervanjima i zbirka zapisanih poslovice. U radu se propituje uloga *Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru* u tiskanju dijela Žižine rukopisne građe te se analizira recepcija Žižine rukopisne zbirke u raznim književnim, etnomuzikološkim, folklorističkim i etnografskim napisima tijekom 20. stoljeća.

Ključne riječi: Stjepan Žiža (1851. – 1913.); Istra; Kvarnerski otoci; usmena književnost; etnografska građa.

1. Sakupljački, etnografski i kulturni rad Stjepana Žiže

Stjepan Žiža (Kosinožići kraj Poreča, 29. kolovoza 1851. – Lindar, 8. studenoga 1913.) bio je istarski narodni preporoditelj, učitelj i sakupljač folklorne i etnografske građe. Nakon završene učiteljske škole u Trstu, dulje od dvadeset godina (1876. – 1898.) radio je kao učitelj u jednorazrednoj pučkoj školi u Rovinjskom Selu, u kojoj je uveo nastavu na hrvatskom jeziku (Milićević 1996: 127–128), a zatim na Susku od 1898. do umirovljenja 1903. (Skračić–Žiža 1999: 4). Nakon toga s obitelji seli u Lindar, a 1905. dobio je mjesto ravnatelja i učitelja u novootvorenoj školi *Družbe svetog Ćirila i Metoda* u Fapcima, u srcu porečkog kotara. Obavijest o imenovanju potpisao je Viktor Car Emin, koji je tada bio tajnik *Družbe svetog Ćirila*. U Fapcima je Žiža radio do 1909. godine, kada se vratio u Lindar, gdje je četiri godine kasnije i preminuo (Jakovljević 2010: 60).

Najplodnije razdoblje Žižina života bilo je vrijeme provedeno u Rovinjskom Selu. Kako je ciljeve narodnog preporoda u Istri smatrao usko povezanim s gospodarskim i prosvjetnim razvojem sela, pored redovitog učiteljskog posla intenzivno je radio na organizaciji društvenog i kulturnog života te je tijekom tog razdoblja sabrao i zapisao najveći broj usmenoknjiževnih tekstova i etnografske građe s prostora čitave Istre. U Rovinjskom je Selu 6. veljače 1898. osnovana Hrvatska čitaonica, a na njezinu su osnivačku skupštinu bili pozvani poznati istarski pravaški preporoditelji Matko Laginja, Vjekoslav Spinčić i tadašnji urednik *Naše sloge* Matko Mandić (Bratulić 1959: 75).

Javna zahvala.

Služimo se ovim putem, da izrazimo našu najdublju zahvalnost svim onima, koji se nas sjetili prigodom teške nesreće usljed smrti nezabornog oca odnosno supruga

STJEPANA

Izričita hvala cj. obiteljima g. učitelja Leopolda Stihovića i g. Franje Filipića u Lindaru, koje su nam još za vrijeme bolesti pokojnika bile poštivo na ruku; hvala veleč. g. Vanik-u, župniku u Lindaru za cijeli njegov mar i trud prije i poslije smrti pokojnika; hvala gg. liečnicima dru Gržiniću i dru Šebenti u Pazinu, što su sa svojim znanjem i poštivnom brigom nastojali da ublaže bol preminuloga; zahvaljujemo mons. Antunu Kalcu, proštu u Pazinu i veleč. g. Franji Frankolu, c. k. prof. na hrv. gimnaziji u Pazinu, što su sudjelovali kod sprovoda a gg. dru Trinajetiću i prof. M. Zgrabliću, c. k. škol. nadzorniku u Pazinu, što su učestvovali sprovodu; hvala g. škol. savjetniku I. Kosu, što je naredio da kod sprovoda učestvuje zbor hrv. gimnazije a hvala i g. prof. Govekaru i pjevacima za krasno izvajanje nadgrobnih pjesama; hvala rođoljubnim Lindarcima i cj. obitelji Fabris, što su vjencima počastili uspomenu pokojnika; hvala svim onim iz drugih daljih krajeva, osobito veleč. našim prvacima iz Rovinjskog sela i Nove vasi kod Poreča, koji se ne začuše zla vremena da dodju na sprovod i napokon hvala svim ostalima, koji su ili učestvovali sprovodu ili sazalicama ili kojim drugim putem se nas sjetili u tim teškim časovima.

Lindar, 10. novembra 1913.

Raseviljena obitelj Žiža.

*Javna zahvala obitelji povodom smrti Stjepana Žiže,
objavljena u pulskoj Našoj slozi 13. studenoga 1913. (br. 46. str. 5.)*

Zaslugom Žiže i njegovih sljedbenika, u Rovinjskom je Selu pored folklorne grupe osnovano i glazbeno društvo s tamburaškim zborom i seljanska limena glazba. Ovaj oblik društvenog rada izraz je svijesti da sâm zapisivanje usmenih tekstova i etnografske građe nije dovoljna mjera njihova očuvanja već je usporedo s time potrebno njegovati izvedbene folklorne forme i na taj način održavati tradicijsku kulturu živom i produktivnom.

Opsežna rukopisna zbirka Stjepana Žiže danas se čuva u Arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU (prije Odbora za narodni život i običaje) pod signaturom 72 a–h (Žiža 1881 – 1899). Dijelom je *Stare zbirke*, koja sadrži uglavnom rukopise koji su nastajali od posljednjeg desetljeća 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća (Primorac 2010: 18–19). Žižina se zbirka sastoji od 24 sveska bilježaka ukupnog opsega od 947 stranica, koje su nastajale u razdoblju 1881. – 1899. godine. Raznovrsna građa sadrži rječnik karakterističnih pojmova u uporabi istarskog puka, bilješke o običajima, pripovijetke, smješice i praznovjerja, građu o narodnom životu, poslovice, izreke i zagonetke te adresare (Batina i dr. 2010: 146–149).

Pedesetih je godina 20. stoljeća zagrebački Institut za narodnu umjetnost organizirao prepisivanje dijela Žižinih zapisa narodnih pjesama iz rukopisa koji je tada pripadao skladatelju Ivanu Matetiću Ronjgovu, a danas ti prijepisi čine dio arhivske zbirke Instituta za etnologiju i folkloristiku (Žiža 1904). Na početku prijepisa nalazi se na jednoj stranici kratka bilješka Maje Bošković-Stulli o Žižinoj građi, datirana 12. svibnja 1959., u kojoj autorica navodi da je institutska građa neusporedivo manja u odnosu na građu Akademije.

Prijepisi zapisa usmenih poetskih tekstova oblikovani su prema nizu od osam plavih bilježnica, numeriranih brojevima 1–5 i 8–10. Tako u ovom prijepisu nedostaju bilježnice numerirane brojevima 6 i 7. Ovi su zapisi vjerojatno zagubljeni još u prvoj polovici 20. stoljeća. Zapisivačeva unuka Ljubica Skračić-Žiža obrađivala je djedovu ostavštinu te je dio djedove rukopisne građe opisala u rukopisu naslovljenom *Moj djed nadučitelj Stjepan Žiža (1851. – 1913.)*, koji je također pohranjen u Arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU (Skračić-Žiža 1998. – 1999.), no ni ona nije mogla odrediti gdje se danas nalaze te dvije zagubljene bilježnice ni što je u njima zapisano.

Kako je rukopis u pojedinim bilježnicama relativno ujednačen, može se pretpostaviti da je autor tekstove iz prvotnih zapisa naknadno prepisivao i pripremao za tisak. Vjerojatno se sistematizacijom tekstova najintenzivnije bavio u zadnjim godinama 19. stoljeća, a posebno u vrijeme dok je boravio na otoku Susku. O tome svjedoči i integrirani popis kazivača i informatora uključen na početku bilježnice zapisa usmenih koledvica, prporuša, svadbenih, smiješnih i dječjih pjesmica, označene rednim brojem IX. Stjepan Žiža naveo je u predgovoru svoje rukopisne zbirke pjesama kako se zapisivanjem pjesama po Istri bavi već petnaest godina, što upućuje na početak osamdesetih godina 19. stoljeća kao vrijeme nastanka prvih terenskih zapisa:

Ima /de/ tomu već petnaest godina, što se bavim sakupljanjem pučke literature, ne iz svrhe da si tim stečem odlično ime, ni radi dobitka Bog zna kako voga, nego iz ljubavi da nam se ne gubi naše istarsko narodno blago, koje čim dalje, tim se više gubi. U vrijeme mojih praznika proputovao sam skoro cijelu Istru osim Bodulije, i poznato mi je skoro po njoj selo po selo, trseći se da iz svakoga kraja iscrpim po koju narodnu umotvorinu. Bez dvojbe moja zbirka stoji me truda i novaca, te i sam već unaprijed znadem, da mi se ne će isplatiti, jer sam u svemu nesretan. Moja zbirka sastoji se po prilici od 300 narodnih pjesama, naime: Junačkih, ljubaznih, nabožnih, dječjih i koledvica. Imade preko 40 narodnih moralnih pripovijedaka, poslovića 600, rečenica 45, smješica 18, zagonetaka 100, praznovjernih i predrasudnih 53, meteorologičkih 21, lokalne tradicije, bilježaka o narodnih običaja i ljekarstvu, glagolskih napisa, starinskih novaca i nešto oruđa. Osobito zanimale su me pjesme, kojih imade iz raznih krajeva naše Istre, što sam sakupio sam ili su mi ih poslali moji prijatelji i dobri ljudi a poimence: Don Luka Kirac, Pave Spada, Don Meglič, Don Grgo Brkan, Don Blaž Košara, Ivan Luk gimnazijalac, pok. Mate Volarić gimn., Andre Turak, Mahulja i Kosović učitelji, svaki po jedan par, isto tako Don Antun Nedvjed. Kada budu tiskane, lako će poznati svaki svoje. Pjesme napisao sam onako, kako sam ih čuo pripovijedati uopće od prostoga puka, a da im nisam išta dodao. (Žiža 1904: sv. I, 2–3)

Ova uvodna sakupljačeva bilješka svjedoči i o tome kako je usmenu građu sabirao uz pomoć obrazovanih prijatelja i suradnika s kojima je dijelio interes i brigu za tradicijsku kulturu. Ovakav je oblik rada nastavak stručnih i znanstvenih aktivnosti započetih u Istri otprilike jedno desetljeće prije početka nastajanja Žižine rukopisne zbirke.

2. Počeci sabiranja usmene književnosti na Kvarnerskom primorju i u Istri

Interes za zapisivanje i istraživanje usmene književnosti i običaja puka na istarskom i kvarnerskom prostoru u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća pokazuje neke specifičnosti u odnosu na druge hrvatske prostore. Temeljni su poticaji organiziranom sabiranju usmene poetske građe i na ovim prostorima došli iz Matice hrvatske, no bili su posredovani djelovanjem tršćanskog preporodnog glasila *Naša sloga*. Ovaj je list pokrenut 1870. godine kao glasilo prvih istarskih preporoditelja, koji su pokret vodili u duhu Strossmayerove ideologije povezivanja i ujedinjenja južnoslavenskih naroda. Predstavnici te prve generacije bili su Juraj Dobrila, Dinko Vitezić, Matko Bastian i Antun Karabaić.

Nakon što joj je 1876. godine Mihovil Pavlinović darovao vlastiti rukopisni zbornik usmene poezije, Matica hrvatska nastojala je objaviti veliki zbornik koji bi sadržavao usmeno pjesništvo iz svih hrvatskih krajeva. U studenom 1877. godine Matica je uputila *Poziv za sabiranje hrvatskih narodnih pjesama*, koji je objavljen u mnogim hrvatskim novinama. U tršćanskoj *Našoj slozi* objavljen je 1. siječnja 1878. (*Poziv* 1878). Na istarskom i kvarnerskom prostoru pozivu se odazvao velik broj zapisivača, pa je ovaj poučni, gospodarski i politički list u svom podlisku tijekom cijele sljedeće godine pa sve do sredine 1880. godine objavljivao zapise narodnih pjesama iz zbirki više zapisivača.

NAŠA SLOGA

POUČNI, GOSPODARSKI I POLITIČNI LIST.

Književne vesti.

Poziv za sabiranje hrv. narodnih pjesama.

Sveta rodoljubna hrvatska.

„Matica hrvatska“ naklonila je izdati velik zbornik hrvatskih narodnih pjesama, tek je već dosele bila toliko sretna, to je stekla što poželjom od plemenitih rodoljuba, što kupom ogromno zbirku matno sa svih strana našega naroda.

Matici je njezin predsjednik presvietli gospodin Ivan Kukuljević poklonio sve svoje zbirke narodnih pjesama, između kojih i četa Tomaseva zbirka, u kojoj ima do 200 pjesama iz Dalmacije. Kad se k tomu pridoda četa zbirka Pavlinevićeva, koja je nabrana po Bosni i Dalmaciji i ima do 1400 malno samih ženskih pjesama i liopa zbirka Ijuhovića s oloka Hvara, onda moćeno reći, da je Dalmacija dostojno zastupana. Imademo i Liku zbirka Marjanovića i još jedna manja, u obimu do 200 pjesama. Imademo iz gorjega krajine zbirku Inakovića i žumberških pjesama drio zbirku. Od štokratskih imamo

4

jošto iz današnje bjelo-varsko županije dosta veliku zbirku. Delismo čakavskih, istarskih i primorskih preko tri stotina. Nagloka je i kajkavska Kukuljevićeva zbirka koja do kakevih 400 tiskanih pjesama. Jošto man je blagohotno na porabu pomađio svoja liopa zbirku i gosp. Fr. Kubić, što ju je sabroo po svih strana našega naroda. Tako si je svo Matice u kratko vrijeme pribavila ogromno gradivo za namisljeni zbornik hrvatskih narodnih pjesama. Ali idući od zapada prema istoku, ere se sastavilo malo zbirke na granici Slavonije, odakle no imamo gotovo ništa, a imade tamo toliko dragocjena bisera narodne pjesme, imade i toliko plemenitih ljudi, što medju narodom živa i rade, — svi smo junačko ne će zaboraviti.

Biti će jošto stotina pjesama po naroda, kojih mi ne dobivemo, mit će ih ikad lako dobiti, ako se što prije ne pobere. Pjesno se zaboravlja, jer narod ste manje pjeva.

Pozivajemo sve plemenite ljude naroda hrvatskoga, da nam pomognu sabrati ovaj uređi ostavoga života našega naroda. Znao bi neka imna o praznicih sabrati narodna pjesna zgljedati u svako svomu naroda, a svćenici i upitljivi žrtvici med narodom mogu man sabrati pjesama i sa takorih strana, kamo valja uikndi ni jedna sabiratelj ne bi mogao dospjeti.

Na nje se obratimo i molimo ih, neka sabiru pjesme i priče. Tko bi olo sabirajna potrošio i serev bi li pak i na svoj trul želio nagradu kakva, Matica će mu drage valja naplatiti prema silam svojim novčanim i prema vrijednosti pjesama.

Da svatko znađe, kako želimo da budu pjesma sabrane, molimo neka se pazi na ove stvari:

1. Prvo je i naglarajna: neka se pjesma bilježi vjerno, kako ju pjevač pjeva. K tomu je potrebno: a) da pjevač ne govori pjesmu, kao da bi iz knjige čitao, jer riečke koji pjevač zauda pjesmu podupomena i točno izgoviti, ako ju upravo ne pjeva; b) ako se sabiratelj, u prvi mah pričati, da je pjevač stogelj pjevač, neka ga ne pjeva: „am nije uođe biti to ovako“ — jer će pjevač malno vteak sabiratelja potvrditi ako je i krivo. Neka nam radje pjevač to isto još jednom izvija.

2. Znamo se pjesme vesna riečke uređi svjevarajti, sve sa žare, a mnogo i peštare. Čin an starije čina su i mlatija i manje podpane. Pjevača ne smeta, što ih no računaje, a sabiratelj upravo najvoti traditi smisao. Mnogo puta misli, da ga uođe tamo nači malnu umetkom, pak tako pjesmu sasna izkvari. I opet je to glavno, da se jesno znađe, kako ju pjevač zapjeva.

3. Pjesma idući od istak do istak rade i kiti an a kadište su i manje. Neka sabiratelj ne smeta, što je pjesma naskar i manje, nego što ju je drugdje čuo ili čitao, sasna da je malo drugacija, neka ju zaključiti: — A misli će sabiratelj i an takva pjevača, koji zauda pjesmu anno prekianto, a što ne zna, ano svojimi riječmi spinja i nasoderezuje. Neka i takova bilježi.

4. Uz pjesmu, opesito junačko, ima puno puta po koja pripoviest. Neka sabiratelj ne zaboravlja upitivati, ima li oh ocom dopodaje i kakva pripoviest.

5. Ima ženskih pjesama, koje se sasno iz neke starodno obitaju pjevanje. Neka se to kod svake spomena.

6. Molimo sabiratelja, neka uknda i nikda ne zaboravo zapisati, gdje se pjesma pjeva i tko ju je kazirao. Ako je od jednoga pjevača više pjesama neka se što god spomeno iz života upjevati. Vjeputa se čuje: „Tamo u ovom selu ima jedan takva ili djed, koji zna puno pjesama, neka ga sabiratelj po isenu zapise, možo biti da će biti kama uođuće do one bahe ili djeda doći.“

Molimo napokon sasno vete zaslanje pjevačnika, da ima i u ovom postu postaniti, a svakoliko hrvatske čestopije, da ovaj poziv prestampaju.

Tko bi imao pjesama, neka ih šalje: uprari Matici hrvatskoj u Zagrebu.

Uprava „Matici hrvatske“.

X

Zbog dobra odaziva odlučeno je da se sabrane pjesme tiskaju kao posebna knjiga pod naslovom *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju po Istri i Kvarnerskih otocih*. Ova je zbirka s više od 300 pjesama objavljena prvi put u Trstu 1879., a potom nakon rasprodaje i 1880., pa se često naziva i tršćanskom kako bi se razlikovala od izdanja zbirke *Istarske narodne pjesme*, objavljenog u Opatiji 1924. Kako je tada jedan od osnivača *Naše sloge* i njezin dugogodišnji urednik Matko Baštijan poboljšavao, uredništvo lista preuzeo je mlađi Matko Laginja, pa je on uredio i ovo prvo izdanje istarskih narodnih pjesama (Laginja 1879; 1880; Milčetić 1997 [1880]: 488; Crljenko 2006). On je uz Matka Mandića i Vjekoslava Spinčića pripadao drugoj generaciji preporoditelja koji su svoje ideje temeljili na pravaškoj ideologiji Ante Starčevića. Laginja, koji je po struci bio pravnik, pri uređivanju ove zbirke uveo je klasifikaciju usmene poetske građe, razvrstavši pjesme na žanrovske skupine kojima je posvetio zasebna poglavlja: *Junačke, Ženske, Svatovske i napitnice, Dječje pjesme, Naricaljke te Nabožne i razne kolede*. Svako je poglavlje imalo zasebnu paginaciju, pa su pjesme na taj način još izrazitije izdvojene.

Ova klasifikacija, pored već postojećih termina *junačke* i *ženske pjesme* koje su pri razvrstavanju građe navodili priređivači velikog Matičina zbornika, posebno ističe i obredne pjesme koje su pratile životnu dob i obrede prijelaza tijekom života te godišnji ciklus. Izdvajanje pjesama izvođenih u obrednom kontekstu u zasebne skupine dodatno je naglasilo važnost izvedbenog konteksta za život pjesama u zajednici, što ovu klasifikaciju približava teorijskim postulatima koji su u folkloristici počeli dominirati tek s neofolklorističkim pristupom šezdesetih godina 20. stoljeća. Klasifikacija tršćanske zbirke mjestimice se zadržala na istarskom i kvarnerskom prostoru sve do druge polovice 20. stoljeća, što prvenstveno svjedoči o utjecaju i važnosti zbirke iz 1879./1880. za osjećaj kulturnog identiteta na ovim prostorima. Zbirka je bila dobro prihvaćena u domaćoj i stranoj (češkoj i poljskoj) književnoj kritici, a Šenoin *Vienac* objavio je o njoj u brojevima 32, 33 i 34 za 1880. godinu opsežan prikaz Ivana Milčetića. Ovaj je autor istaknuo i njezinu estetsku vrijednost te naglasio da bi daljnja istraživanja usmene poezije trebala toj dimenziji posvetiti znatno više pažnje (Milčetić 1997 [1880]: 512).

3. Žičini zapisi usmene poezije u opatijskoj zbirci *Istarske narodne pjesme*

Krajem 19. stoljeća pjesmarice u kojima su tiskane narodne pjesme sabrane na terenu bile su dobro prihvaćene među čitateljima. Tako je tršćanska zbirka, koja je bila popularizirana u krugovima koji su čitali list *Naša sloga*, bila relativno brzo rasprodana. Svijest o vrijednosti pjesama iz zbirke bila je osobito izražena u intelektualnim krugovima okupljenima oko *Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru*, utemeljene 1893.

godine u cilju podržavanja hrvatskoga školstva i objavljivanja knjiga i periodičnih publikacija na hrvatskom jeziku. Dodatni poticaj za ponovno objavljivanje zbirke i njezinu dopunu novim zapisima nastao je nakon više od četrdeset godina kada su, nakon Rapallskog ugovora 1920. godine, okolnosti života istarskih Hrvata znatno pogoršane. Tako je u kolovozu 1924. godine, u Opatiji u izdanju *Istarske književne zadruge* tiskana zbirka pod naslovom *Istarske narodne pjesme* (Car Emin 1924). Isti je izdavač od 1922. do 1929. objavljivao i kalendar *Jurina i Franina*, koji je također donosio informacije o usmenoj književnosti i folkloru. U opatijskoj zbirci nije navedeno ime njezina urednika i priređivača, no navod u predgovoru zbirke koji ističe nacionalne motive ponovnog izdavanja pjesama uz uključivanje novozapisanih primjera napisao je Viktor Car Emin (Banov 2000: 24). Trideset godina kasnije, u potpisanom predgovoru *Antologije istarskih i primorskih narodnih pjesama*, objavljene u Rijeci, Viktor Car Emin opisao je tadašnja razmišljanja hrvatskih intelektualaca u Istri, a osvrnuo se i na istaknuti citat preuzet iz prije spomenutog teksta Ivana Milčetića:

Sjećam se: u jednom mračnom trenutku, kad smo se spremali da pružimo otpor, pomislili smo na našu dragu staru Pjesmaricu: „Dok majka svoje čedo uspavljuje hrvatskom pjesmicom, dok dragi svojoj dragoj hrvatski pripjeva, dok narod pri svakoj svojoj slavi pjeva svoje narodne pjesme, dotle nije nestalo istarskih Hrvata.“ E, – ali knjige više nije bilo. Štampana je bila u malo primjeraka, pa je ubrzo nestala. I odlučili smo da šampamo drugo izdanje. Taj je posao zapao mene. Iz još neobjelodanjenih zbirki Stjepana Žiže, Ernesta Jelušića i dr. pokupio sam nekoliko novih pjesama, koje su mi se činile najvrjednije, razvrstao ih – više manje nasumce – prepuštajući pozvanijima, a da jednog dana učine u tom reda, i tako je drugo izdanje naših istarskih narodnih pjesama izišlo iz štampe negdje god. 1924., dakle u jeku našeg najodvratnijeg robovanja. I tako su ove pjesme i po drugi put vršile svoj blagotvorni utjecaj na svijest naših ljudi u Istri. (Car Emin 1954: 6–7)

Obje zbirke, unatoč činjenici da je između njihova objavljivanja prošlo 45 godina, povezuje naglasak urednikâ na političkim i nacionalnim kriterijima, ali i nedostatak estetske valorizacije građe u zbirkama (Rudan 1979: 40–41). Velik broj usmenih pjesama i brojnost onih koji su pjesme poznavali i pjevali omogućavali su određeni stupanj selekcije građe već u samom procesu zapisivanja, što je izuzetno rijetko bilo spomenuto u opisima građe, dok u tiskanim izdanjima uopće nije spominjano. Koncept i raspored pjesama u ovoj zbirci izravno se nadovezao na prethodno izdanje te su pjesme razvrstane na potpuno ista poglavlja, ali se unutar svake skupine javljaju dvije grupe pjesama od kojih je prva označena rimskim brojem I pretisak iz prethodnog izdanja, dok su pjesme označene rimskim brojem II preuzete iz novijih,

još neobjavljenih rukopisnih ili tiskanih izvora (Banov 2000: 24–25). Novije pjesme uglavnom imaju navedeno mjesto na kojem su zapisane. Stihovi koje je zapisao Stjepan Žiža nastajali su na području Istre, Suska i Lošinja. Ernest Jelušić pjesme je zapisao uglavnom u Kastvu, gdje je službovao kao učitelj. Josip Antun Kraljić dao je najviše zapisa s prostora središnje Istre, Buzeta i Malog Lošinja, gdje je radio te svega nekoliko primjera iz rodne Dubašnice. Nekoliko pjesama preuzeto je iz tjednika *Istarska riječ*, koji je od 1923. do 1928. izlazio u Trstu.

Tablični prikaz broja zastupljenih pjesama u dvjema zbirkama upućuje na velik udio primjera koje je zabilježio Stjepan Žiža u novijem segmentu opatijske zbirke. Kako uz neke pjesme novijeg segmenta nije navedeno ime zapisivača, moguće je da su neke od njih također preuzete iz istog rukopisa. Ukupni podatci upućuju da je više od 80 % objavljenih novih pjesama preuzeto iz Žižine zbirke.

Godina izdanja	1880.	1924.		
Mjesto izdanja	Trst	Opatija		
Urednik	Matko Laginja	Viktor Car Emin		
		I	II	Žižini zapisi
Junačke	25	26	12	12
Ženske	169	152	97	79
Svatovske i napitnice	25	24	10/12	9/11
Dječje pjesme	38	37	22	21 ?
Naricaljke	6	6	2	2 ?
Nabožne i razne kolede	25	20	11	4 ?
Broj objavljenih pjesama	288	265	156	127
Ukupno		421		

Tablični prikaz usporedbe broja objavljenih pjesama prema vrstama u tršćanskoj i opatijskoj zbirci

Priredivačeve su namjere, a vjerojatno i ciljevi koje je u svom radu postavila *Družba sv. Ćirila i Metoda*, odredile naslov zbirke i izbor građe kojom je dopunjena stara *Pjesmarica*. Tako je zbirka obogaćena prvenstveno pjesmama s prostora koji su tada bili pod talijanskom vlašću: Istre i otoka Cresa, Lošinja i Unija (Banov 2000: 24–25).

U *Crticama iz književne kulture Istre* Vjekoslav Spinčić izvijestio je o objavljivanju zbirke dvije godine nakon njezina izlaženja (Spinčić 1926: 158). Naslov opatijske zbirke zapravo ne odgovara sastavu objavljene građe jer je više od trećine pjesama zapisano izvan Istre, odnosno na prostorima Kvarnerskih otoka i sjeverozapadne obale Kvarnerskog zaljeva. Priređivač još jedne zbirke *Istarskih narodnih pjesama*, tiskane u Zagrebu 1960. godine Olinko Delorko navodi 1972. da u zbirci iz 1924. ima otprilike 252 zapisa s područja Istre i 164 s drugih područja (Delorko 1972: 121).

Iako je ova zbirka jedino mjesto na kojem je tiskan veći broj zapisanih pjesama iz Žižine rukopisne zbirke koja je prema svjedočanstvu sakupljača obuhvaćala tristo-tinjak pjesama, brojeći podatci upućuju da je tiskano manje od polovice zapisanih pjesama. No osim selekcije u izboru pjesama, ovakvo objavljivanje rukopisne građe kao reprezentativnog izbora usmenoknjiževne baštine jednog kraja imalo je i drugih manjkavosti.

4. Etnografski diskurs Stjepana Žiže

Stjepan Žiža sakupljao je usmenu poeziju u mjestima Istre i na Kvarnerskim otocima. Zapisi usmenih pjesama iz njegove rukopisne zbirke koji nisu tiskani vrlo su brojni i zanimljivi. Njegova je zbirka počela nastajati početkom osamdesetih godina 19. stoljeća, a s obzirom na to da su pjesme klasificirane prema skupinama koje su se javile u Laginjinoj zbirci iz 1879./1880., zapisivač ju je vrlo vjerojatno i oblikovao prema tom prvom izdanju istarskih i kvarnerskih pjesama.

Žižin je etnografski diskurs donekle specifičan unutar onovremenih etnoloških i folklorističkih istraživanja. Po svom načinu sudioničkog sabiranja građe putem suradnje s kazivačima, Žiža je bio osoba koja je podjednako pripadala tradicijskoj kulturi Istre čiji su pripadnici bili pjevači i kazivači usmenih pjesama i priča, kao i krugu obrazovanih pripadnika zajednice koji su se tijekom školovanja priključili pismenoj i pisanoj kulturi građanskog sloja. Činjenica da je s prostora Istre i Kvarnerskih otoka unutar nacionalnog korpusa etnologa, etnografa i folklorista oblikovan specifičan intelektualni krug s izraženom regionalnom orijentacijom djelovala je i na recepciju Žižina opusa. Dio njegovih zapisa bio je objavljen u raznim izdanjima usmenih pjesama i pripovijedaka s ovog prostora, kao i u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Ovakvo fragmentarno tiskanje izabranih tekstova kao primjera specifičnih regionalnih usmenoknjiževnih obilježja i kao poveznica s drugim hrvatskim i južnoslavenskim korpusima usmene poezije bitno je oblikovalo recepciju zbirke.

Obilježje Žižine zbirke usmenih pjesama jesu relativno opsežne bilješke o kazivačima, izvedbenom kontekstu i inačicama pojedinih pjesama. Budući da je svoj zapisivački rad vezivao uz šire područje na kojem se kretao, Stjepan Žiža posvetio je dosta pažnje kazivačima pjesama i znalcima usmenih tradicija. Uz same je pjesme zapisao

imena većine kazivača koji su mu ih kazivali. Pri oblikovanju zbirke postupao je u skladu s jednim od Matičinih pravila koje upućuje zapisivače da „nikada ne zaborave zapisati, gdje se pjesma pjeva i tko ju je kazivao, a ako je od jednoga pjevača više pjesama, neka se štogod spomene iz njegova života“ (*Poziv* 1877: 4). Na početku 9. bilježnice naslovljene *Koledvice, preporuše, svatovske, smiješne i dječje* zapisivač navodi preko 45 imena kazivača pjesama, informatora i suradnika te neke osnovne podatke o njima (Žiža 1904: bilj. 9, 324–331). Popis kazivača Žiža je vjerojatno oblikovao nakon duljeg vremena zapisivanja, jer ih je sve okupio na jednom mjestu nastojeći pritom za neke od njih koje je smatrao važnijima dati i detaljnije podatke o životu i odnosu prema usmeno prenošenim tekstovima. U vrijeme oblikovanja popisa neki su njegovi suradnici već bili preminuli, o čemu također donosi bilješke. Zanimljivo je da se iz popisa može doznati i tko su mu bili pomoćnici iz krajeva u koje sâm nije odlazio, ali i ponešto o procesu usvajanja tekstova, migracijama stanovništva te o sudbinama kazivačica koje su se zbog udaje odselile iz rodnog mjesta te su tako sudjelovale u migracijama tema i tekstova usmene poezije. Žizina je težnja da o boljim kazivačima dade potpunije pojedinosti iz života značajno pridonijela spoznajama o tradicijskim mehanizmima prijenosa i pamćenja usmene poezije. U kontekstu cjeline sabrane građe, komentari o pojedinim kazivačima, izvedbenom kontekstu nekih od pjesama te načinu pjevanja pojedinih primjera čine iznimno vrijedne podatke o mjestu usmene književnosti u životu tradicijske istarske zajednice iz vremena dok još nije bilo moguće zvučno snimanje usmenih kazivanja.

Žizini komentari o izvođačima i izvedbenoj situaciji posebno se odnose na obredne pjesme. U istu bilježnicu u kojoj se nalazi popis kazivača, zapisivač je uključio najviše podataka o načinu izvođenja pojedinih pjesama. Tako je uz dulju svatovsku pjesmu pod rednim brojem XV. zabilježio da mu ju je 14. kolovoza 1895. kazivao sedamdesetogodišnji Ive Radić-Jurko iz sela Radići u općini Sveti Lovreč Paznatički. Žaleći što kazivač zbog visoke životne dobi i narušena zdravlja miješa tekstove različitih pjesama, Stjepan Žiža bilježi i podatke o uobičajenom izvedbenom kontekstu ove i sličnih pjesama:

Opazih da ih znaše mnogo pošto on bijaše čovjek kojeg su rado na pire ljudi pozivali, jer imaše lijepi glas za bugariti. Ljude koji su znali lijepo bugariti i lijepe govore držati na piru rado su ih pozivali na nje, jer to bijaše neki časni posao i među pukom bi uživali neki dobar glas, kako da bi bili tobože neki diplomati. I pripovijedaše mi, da prvašnja vrijeme ova bugarština se je bugarila za stolom poslije večere, kad bi svati doveli doma mladu nevjestu. I to po zapadnoj Istri gdje su nastanjeni naši Dalmatini ili kako bi rekli Talijani Morlaki (benevrekari) t. j. gaće tijesne bijelog sukna. (Žiža 1904: bilj. 9, 352)

Osobito su zanimljivi i drugi Žizini komentari o načinima izvođenja pjesma, posebno navedene vrste koju naziva „bugarštinama“, poistovjećujući ih s junačkim

pjesmama. Svjestan da svjedoči procesu nestajanja cijele jedne poetske vrste iz repertoara svojih suvremenika, o ovom je problemu pisao već u uvodu svoje zbirke:

Opazam, da se jedna te ista pjesma pjeva na više stranah pod raznim varijantami. Mnogih junačkih pjesama /bugarštine/ po zapadnoj Istri se je pogubilo, od kojih se dobije više odlomaka i danomice nam iščezavaju. Po zapadnoj Istri, kako stari ljudi pripovijedaju, bila je u običaju bugarština, rijetko kada ljubavna ili ženska pjesma, koje su se također bugarile. Bugarštine se bugare u dva glasa, držeći uvijek žalostnu notu /La bemol/ morda iz gorke uspomene kad je još naš narod čamio pod turskim jarmom. Sada zamjenjuju bugarštinu ženske, koje su vesele naravi, one su većinom donesene iz Kraljevine, gdje je narod živahnije i veselije čudi, zato valjda naši ljudi kažu: Bezjak kantà samo da je sit, pa i ona strana imade mnogo više ženskih ljubavnih pjesama, nego li zapadna Istra. Ženske pjesme se pjevaju u dva glasa /duet/ u kom se u nas ne pjeva, nego nešto po Čičariji. Nabožne pjesme su bolje zahranjene u narodu nego ostale. (Žiža 1904: sv. I, 3)

Moguće je da su Žižini komentari o problematici inačica, načinima pjevanja te melodijama koje su pratile pjesme bili posebno poticajni Ivanu Matetiću Ronjgovu pri teorijskim razmatranjima o istarskoj ljestvici i Vjekoslavu Štefaniću pri pisanju uvoda zbirke *Narodnih pjesama otoka Krka* (Štefanić 1944). Sabirući pjesme krajem 19. i početkom 20. stoljeća, Stjepan Žiža znatno je prije neofolklorističkih metodoloških postavki o važnosti izvedbenog konteksta za proučavanje folkloru uočio da je za razumijevanje značenja usmenih pjesama za zajednicu u kojoj se izvode važno istraživati i međusobne odnose izvođača i slušatelja, kao i ukupnu društvenu dinamiku koja prati izvedbene situacije.

5. Žižini zapisi pripovjednih tekstova

Bilježnice u kojima su sabrani istarski pripovjedni tekstovi koje je Stjepan Žiža sakupio tijekom svog učiteljevanja u Rovinjskom Selu datirane su od 1895. do 1899. godine. Riječ je o dvama rukom pisanim sveščićima od kojih prvi ima 136, a drugi 17 ispisanih stranica (Žiža 1896a; 1896b). Dok su zapisi pjesama bar dijelom doprli do šire kulturne javnosti, zahvaljujući činjenici da su tiskani u zbirci pjesama koja je imala dobru recepciju, usmene pripovijetke koje je Žiža bilježio vrlo su slabo poznate. U više radova posvećenih istarskim pripovijetkama Maja Bošković-Stulli spomenula je i ove zapise (Bošković-Stulli 1959; 1972; 1986: 18–19), no svega je pet tekstova objavljeno u njezinoj zbirci *Zakopano zlato* 1986. To su priče pod naslovima: *Bezjak* (63), *Bulaž* (110), *Čepičko jezero* (116), *Paz* (120) i *Čepički grof* (121).

Pedesetih godina 20. stoljeća djelatnici tadašnjeg Instituta za narodnu umjetnost intenzivno su nastojali sabrati i zapisati postojeće usmenoknjiževne tekstove na prostoru Istre. Uz zapisivanje građe na terenu, istraživali su i već postojeću zapisanu i objavljenu građu. U to je vrijeme u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena* iz zbirke Stjepana Žiže bilo objavljeno tek nekoliko vrlo kratkih narativnih tekstova koji su bili zanimljivi zbog opisa još postojećih vjerovanja u nadnaravna bića. Žižini su zapisi u navedenom zborniku objavljeni u razdoblju od 1912. do 1949. godine, u vrijeme kada je urednik te publikacije bio Dragutin Boranić (Žiža 1912; 1913; 1914a; 1914b; 1928a; 1928b; 1949). Među tiskanom građom najcjelovitiji je posljednji tekst koji sadrži zbirku poslova popraćenu uredničkim komentarom o specifičnostima zapisa.

Pripovjedna građa iz Žižine zbirke sadrži uglavnom kraće tekstove, među kojima su najbrojnije predaje. Na naslovnoj je stranici prvog sveščića ispod naslova *Narodne pripovjedke* i svoga imena i prezimena, Žiža zapisao bilješku: „Imade puno pornografskih pripovjedaka koje nisam hotio bilježiti“ (Žiža 1896a). Brojne zabilježene pripovijetke svjedoče o još živim vjerovanjima u fantastična bića i pojave. Neke su pripovijetke dodatno komentirane u etnografskoj građi koju je ovaj autor posebno bilježio kao zasebnu cjelinu. Kako je bilježenje pripovjednih prozih tekstova bilo zahtjevniji zapisivački pothvat od zapisivanja pjesama u razdoblju prije zvučnog snimanja, ovaj segment Žižine zbirke predstavlja znatno zahtjevniju građu za istraživanje. Problem predstavlja njegova stilizacija zapisa tekstova, što je uočila Maja Bošković–Stulli: „na žalost, i stil i jezik su im slabi, jezik je nevješta mješavina književnog jezika i dijalekta“ (Bošković–Stulli 1986: 18).

U tom su smislu potrebni dodatni naporu u proučavanju Žižinih zapisa. Njihovu je vrijednost i arhaičnost uočio Vladimir Nazor. Njega su neki motivi iz Žižinih pripovijedaka inspirirali da ih prestilizira i ugradi u svoje rane pripovijetke. Secesijski folklorizam, koji je obilježio raniju fazu stvaralaštva ovog pisca, osobito se ističe u pričama namijenjenima djeci. Jedna od poznatijih je *Halugica*, u kojoj su kreativno transponirani motivi priče o krsniku, a sam je Nazor kao svoj izvor folklornih motiva i vjerovanja iz Istre naveo Žižinu rukopisnu zbirku (Bošković–Stulli 1986: 22). Iz nje je u kalendaru *Istarska Danica za 1927. godinu* objavio i zapis usmenoga kazivanja o Vlahu i Bezjaku (ibid. 252).

Zaključne napomene

Žižini su zapisi primjer metodoloških pristupa karakterističnih za bilježenje etnografske građe i tekstova usmene književnosti na hrvatskom prostoru krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Proces intenzivnog zapisivanja na području sjevernog Jadrana vjerojatno je bio potaknut Matičinim *Pozivom* iz 1877. pretiskanim u *Našoj slozi* te primjerima i zapisima usmene književnosti objavljenima u prvom tršćanskom izdanju

istarskih i kvarnerskih usmenih pjesama. No s vremenom je građa o folkloru, običajima i kazivačima rasla, a nakon objavljivanja *Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* (Radić 1897), Žiža je svoju građu pokušao uskladiti s ovim, u to vrijeme ključnim priručnikom za etnografski terenski rad. Kako je i pismeno bio u kontaktu s Antunom Radićem, zacijelo je nastojao rukopisnu zbirku etnografske i folklorne građe prilagoditi za tisak u skladu s onovremenim standardima.

Kako je Žiža svoju zbirku pokušavao dotjerati i prirediti za tisak baš sredinom posljednjeg desetljeća 19. stoljeća, tekstovi usmene poezije vjerojatno su jedan od najstarijih dijelova zbirke, jer su dijelom sabrani, zapisani i dotjerani još u osamdesetim godinama. Cjelokupni se Žižin rukopis svojim opsegom izdvaja iz većine onovremenih rukopisnih zbirki. Vrijednost zbirke uočili su Viktor Car Emin, Vladimir Nazor i Ivan Matetić Ronjgov te su zapisanu građu dijelom objavili, a dijelom je i kreativno koristili u svom umjetničkom stvaralaštvu. Žižina rukopisna ostavština svjedoči o njegovu osebnom senzibilitetu u bilježenju građe. Unatoč vlastitu intenzivnom nastojanju, Žiža je uložio velik trud u priređivanju građe za tisak, ali nije ništa uspio objaviti do prerane smrti. Krajem 20. stoljeća na njegov je rad ponovno skrenuo pažnju Josip Milićević:

Zapise S. Žiže trebalo bi pronaći i pripremiti za tisak, jer je riječ o mnogim pojavama iz nekadašnjeg seoskog života koje su izmijenjene ili davno zaboravljene. (Milićević 1996: 130)

Danas, nakon više od dvadeset godina, ova rukopisna zbirka kao vrelo zapisa nematerijalne kulturne baštine, posebno o izvedbenim umjetničkim ostvarenjima i znanjima seoskog puka o prirodi i svemiru, pruža unikatne informacije o malo znanim aspektima tadašnje istarske tradicijske kulture. Stoga bi njezino kritičko objavljivanje značajno dopunilo suvremena folkloristička i etnološka znanja o istarskom i kvarnerskom prostoru.

LITERATURA

Banov, Estela. 2000. *Usmeno pjesništvo kvarnerskog kraja*. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.

Batina, Klementina, Jelena Marković, Ivana Polonijo, Jakša Primorac i Luka Šešo, ur. 2010. „Dokumentacijski pregled arhivskog gradiva Odsjeka za etnologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti“. *Zbornik za narodni život i običaje* 55: 45–654.

Bošković-Stulli, Maja. 1959. „O narodnim pričama i predajama istarskih Hrvata“. U *Istarske narodne priče*. Maja Bošković-Stulli, ur. Zagreb: Institut za narodnu umjetnost, 11–34.

Bošković-Stulli, Maja. 1972. „O narodnim pripovijetkama u Istri“. U *Rad XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije: Poreč 1970*. Vinko Žganec, ur. Zagreb: Savez udruženja folklorista Jugoslavije – Društvo folklorista Hrvatske, 125–129.

Bošković-Stulli, Maja, ur. 1986. *Zakopano zlato: Hrvatske usmene pripovijetke, predaje i legende iz Istre*. Pula – Rijeka: Čakavski sabor.

Bratulić, Vjekoslav. 1959. *Rovinjsko selo: Monografija jednog istarskog sela*. Zagreb: Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Car Emin, Viktor, ur. 1924. *Istarske narodne pjesme*. Opatija: Istarska književna zadruga.

Car Emin, Viktor. 1954. „Predgovor“. U *Antologija istarskih i primorskih narodnih pjesama*. Drago Gervais, Ljubo Brgić, Vojislav Tomić i Milivoj Bakarčić, ur. Rijeka: Otokar Keršovani, 5–7.

„Dalmati passati in Istria“. 1847. *L'Istria*, 6. veljače, br. 2/10–11: 40.

Crljenko, Branimir. 2006. „Kako je u prvoj regionalnoj Enciklopediji prešućena Matica hrvatska: Zanemareno djelovanje“. *Vijenac*, 21. prosinca, br. 14/333–335: 14. [www.matica.hr/vijenac/333/zanemareno-djelovanje-6664/]

Delorko, Olinko. 1972. „O hrvatskim istarskim narodnim pjesmama“. U *Rad XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije: Poreč 1970*. Vinko Žganec, ur. Zagreb: Savez udruženja folklorista Jugoslavije – Društvo folklorista Hrvatske, 121–124.

Jakovljević, Božo. 2010. „Stjepan Žiža, učitelj i preporoditelj“. U *Seljanski zbornik: Zbornik radova sa znanstvenog skupa Ususret 500. obljetnici Rovinjskog Sela: Rovinjsko Selo, 24. i 25. travnja 1998*. Branimir Crljenko, ur. Rovinj: HKD Franje Glavinića – Ogranak Matice hrvatske u Rovinju, 59–65.

Laginja, Matko, ur. 1879. *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju po Istri i Kvarnerskih otocih: Preštampane iz 'Naše sloge'*. Trst: Tiskarnica Sinovah K. Amati.

Laginja, Matko, ur. 1880. *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih: Preštampane iz 'Naše sloge': Podporom „Matice hrvatske“*. Trst: Tisk. Sinovah K. Amati – Uprav. N. Sloge.

Milčetić, Ivan. 1997 [1880]. „Hrvatske narodne pjesme“. U *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju u Istri i na kvarnerskih otocih*. Pretisak, ur. Tanja Perić-Polonijo. Pazin: Istarsko književno društvo Juraj Dobrila, 487–513.

Milićević, Josip. 1996. „Zaboravljeni Stjepan Žiža“. U *Lindarski zbornik: Zbornik radova sa znanstvenog skupa u povodu 110. obljetnice osnutka Hrvatske čitaonice u Lindaru: Lindar, 14. studenoga 1993.* Josip Šiklič, ur. Pazin: Koordinacija istarskih ogrananaka Matice hrvatske, 127–132.

„Poziv za sabiranje hrv. narodnih pjesamah“. 1878. *Naša sloga: Poučni, gospodarski i politični list*, 1. siječnja, br. 9/1: 3–4.

Primorac, Jakša. 2010. „Arhivska građa Odsjeka za etnologiju HAZU“. *Zbornik za narodni život i običaje* 55: 9–37.

Radić, Antun. 1897. „Osnova za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu“. *Zbornik za narodni život i običaje* 2: 1–88.

Rudan, Ive. 1979. *Narodna čakavska poezija na tlu Istre i Hrvatskog primorja*. Pula: Čakavski sabor.

Skračić–Žiža, Ljubica. 1998 – 1999. *Moj djed nadučitelj Stjepan Žiža (1851. – 1913.)*. Neinventirani rukopis pohranjen u arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU uz zbirku Stjepan Žiža: *Građa iz Istre (Rovinjsko selo)*, 1881. – 1899., sign. SZ 72a–h.

Spinčić, Vjekoslav. 1926. *Crtice iz hrvatske književne kulture Istre*. Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare.

Štefanić, Vjekoslav, ur. 1944. *Narodne pjesme otoka Krka*. Zagreb: Hrvatska državna tiskara.

Žiža, Stjepan. 1881 – 1899. *Građa iz Istre (Rovinjsko selo)*. Rukopis u arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU u Zagrebu, sign. SZ 72 a–h.

Žiža, Stjepan. 1896a. *Istarske narodne pripovjedke i predaje*. Rukopis u arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU u Zagrebu, sign. SZ 72c sv.1, datirano 15. svibnja 1896.

Žiža, Stjepan. 1896b. *Istarske narodne pripovjedke*. Rukopis u arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU u Zagrebu, sign. SZ 72c sv.2, datirano 20. lipnja 1896.

Žiža, Stjepan. 1904. *Narodne pjesme iz Istre, sv. I–II*. Rukopis u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, sign. IEF rkp 312 [8 ispisanih bilježnica].

Žiža, Stjepan. 1912. „Narodne smješice iz Istre“. *Zbornik za narodni život i običaje* 17/2: 372–375.

Žiža, Stjepan. 1913. „Grišnak (iz Istre)“. *Zbornik za narodni život i običaje* 18/1: 192.

Žiža, Stjepan. 1914a. „Čarolije (iz Istre)“. *Zbornik za narodni život i običaje* 19/1: 190–191.

Žiža, Stjepan. 1914b. „Marko Kraljević (iz Istre)“. *Zbornik za narodni život i običaje* 19/2: 373.

Žiža, Stjepan. 1928a. „Zmije (Zapadna Istra.)“. *Zbornik za narodni život i običaje* 26/1: 192.

Žiža, Stjepan. 1928b. „Zakopano blago (Zapadna Istra)“. *Zbornik za narodni život i običaje* 26/2: 376–377.

Žiža, Stjepan. 1949. „Poslovice i uzrečice iz Istre i sa Kvarnerskih otoka“. *Zbornik za narodni život i običaje* 33: 147–163.

SUMMARY

Estela Banov

Publications and Manuscripts of Oral Literature and Ethnographic Material by Stjepan Žiža

The paper presents the work of Stjepan Žiža (1851–1913), which included collecting, publishing, conservation and popularization of oral literature and traditional culture in Istria and Kvarner islands, especially in Rovinjsko Selo, where Žiža spent most of his life as a teacher, national revival activist and collector of folk heritage. Although he spent many years gathering oral literature (poems, short stories, proverbs and riddles) as well as ethnographic material, Stjepan Žiža is scarcely known as researcher and ethnographer of traditional culture. Still, during the 1920s, his manuscript collection had a relatively wide reception in the literary works of Viktor Car Emin and Vladimir Nazor, as well as in ethnomusicological debates of Ivan Matetić Ronjgov. The book *Istarske narodne pjesme* [*Istrian Folk Poems*] published in Opatija in 1924, contains some of the poems he collected, while *Zbornik za narodni život i običaje* [*The Journal of the Folk Life and Customs*], in editions from 1912 until 1949, had published some short stories, brief ethnographic texts about folk beliefs and a collection of proverbs. This paper examines the role of *Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru* [*The Society of Saints Cyril and Methodius for Istria*] in publishing of Žiža's manuscripts. It also analyses the reception of Žiža's texts in various literary, ethnomusicological, folkloristic and ethnographic writings in the twentieth century.

Keywords: Stjepan Žiža (1851–1913); Istria; Kvarner islands; oral literature; ethnographic material.